

הלכות ראש השנה סימן תקפו

ביאורים ומוספים

[שעה צ"ט ס"ק פד]

דייכל לתקע בו לכתחלה⁵³ וכי, ויש לחש לדעת הר"ן בשם רבנו יונתן⁵⁴ וכי, לשלח על ידי עבדיו לקבוא מחוץ לתחום קרואי אין קראי⁵⁵.

לשמה (שם) שאם אין לו שופר אחר, יתקע בשופר שאין בו שיעור, שאף על פי שלא שייך לומר שהוא מקיים בכך מצוה מדין חצי שיעור, שכן שופר זה לא חזי לאצטרופי עם שופר אחר להשלים שיעורו, מ"מ קצת מצוה יש אם תוקעים בו, שכשם שקטן שעדיין לא הגיע לגיל בו הוא חייב במצוות מקבל שכר אם הוא מקיים מצוות, כך התוקע בשופר שאין בו שיעור מקבל שכר על התקיעות.

59) ומהו אדם בינוני, כתב בביה"ל לקמן (סי' תרלג ס"א ד"ה למעלה) בשם המעשה, רוקח (פ"ד מהל' סוכה ה"א) שכתב בשם ר"א בן הרמב"ם שמוודים לפי איש בינוני ביצירה, לא ננס האיברים ולא גדול האיברים, ולא רך בשנים, אלא ממוצע היצירה, וכשהגיע לתכלית הגידול, היינו בן ל"ה שנה או יותר.

[שעה צ"ט ס"ק פט]

ועין קיד-אפרים⁶⁰.

60) שכתב שהמג"א לעיל (סי' יא ס"ק ה) הביא בשם הבדק הבית (שם סוף ד"ה כתב הכלבו) שהתוס' במנחות (מא, ב ד"ה ארבעה) הסתפקו אם צריך למדוד במקום הרחב של האגודל או בראשו, ולפיכך כתב היד אפרים שאם לא נשאר ממקום הסדק עד מקום הפה כשיעור ארבעה גודלים במקום הרחב, אלא כשיעור ארבעה ראשי גודלים, ואין שופר אחר, יש לתקוע בו, אך לא יברך עליו [וראה מה שכתבנו במשנ"ב לעיל (ס"ק נד) בשם הפמ"ג ושו"ת תורה לשמה].

[משנ"ב ס"ק נה]

דמקשרינן לעיל אפלו בנשתנה קולו⁶¹.

61) אולם הרמ"א לעיל (ס"ז) הגיה על מה שכתב השו"ע שניקב כשר, שאם יש שופר אחר אין לתקוע בנקוב, וכתב המשנ"ב שם (ס"ק כח) שהיינו אפילו אם נשאר לצד הפה שיעור תקיעה שלא ניקב, ואכן השפת אמת (ראש השנה כו, א ד"ה והנה בספר) תמה מדוע הרמ"א כאן לא הגיה על מה שכתב השו"ע שנסדק לרוחבו כשר, שאם יש שופר אחר אין לתקוע בסדוק.

[משנ"ב ס"ק נו]

ואין אנו רואין אותו כמו נטל⁶².

62) שאם כן השופר היה פסול, וכפי שכתב השו"ע להלן (סי"ט) שאם הרחיק את השופר מפיו ונפח לעבר השופר תעל ידי כך תקע בו, לא יצא ידי חובה.

[ביה"ל ד"ה אובעה]

והוא חלק עליו ד"י כפסח מקמץ⁶³.

63) ולפי שיטה זו מה שאמרו בברייתא (ראש השנה כו, ב) "כדי שיאחזו בידו ויראה לכאן ולכאן", ביאר הבי" בשם הר"ן (שם ז, א בדפי הר"ף ד"ה כז) שלפי שיעור טפח הוא ארבעה גודלים, והגדול הוא הגדול שבאצבעות, נמצא שכשאחזו בידו שופר שגדולו טפח הרי הוא נראה מכאן ומכאן, שכן אוחו הוא בארבע אצבעות שקטנות מהאגודל. ולדעה זו הטעם שהברייתא כתבה כדי שיראה מכאן ומכאן, ולא כתבה ששיעורו טפח, ביאר הבי" בשם הרא"ש (שם פ"ג ס"ו ו) והר"ן (שם) שבביל לומר שטעם הדבר שהשיעור הוא טפח הוא כדי שהשופר יראה לכאן ולכאן ולא יאמרו שתוקע לתוך ידו.

54) דעת רבנו יהונתן (המובאת בר"ן ראש השנה ו, ב בדפי הר"ף ד"ה מתני') היא שהדבקה לא מועילה בנסדק לאורכו אפילו אם נסדק כל שהוא, לפי שהדבק לא מונע מהשופר להתבקע על ידי התקיעה, ורק הידוק בחוט או במשיחה מונע דבר זה.

55) אכן לענין מי שיש לו שופר שאינו של איל, כתב במשנ"ב להלן (ס"ק פו) שאפשר שמותר לשלוח נכרי חוץ לתחום כדי להביא שופר של איל, ואף על פי שיוצאים ידי חובה בכל השופרות, מ"מ מצוה בשל איל.

[משנ"ב ס"ק נב]

לדעת רבנו יהונתן דר"ק לא מנהי במקום סדק⁶⁶.

56) ודברי המשנ"ב כאן צריכים ביאור, שכן כאן מדובר בנסדק לרוחבו, ורבנו יהונתן [הובאו דבריו בשעה"צ לעיל (ס"ק פד)] שכתב שדבק לא מועיל היינו בנסדק לאורכו, שעל ידי התקיעה יסדק כולו אף על פי שהדביק את הסדק [כפי שכתב הר"ן (ראש השנה ו, ב בדפי הר"ף ד"ה מתני') בשמן], אבל בנסדק לרוחבו אין לחוש לדבר זה, וכפי שכתב במשנ"ב לעיל (ס"ק ט).

[משנ"ב ס"ק נג]

אם-כן תוקע הוא בשופר שאין בו שיעור תקיעה⁶⁷.

57) ואף על פי שבחלק הרחוק מפיו יש שיעור שופר, ואף משם יוצא קול השופר, מ"מ אינו יוצא ידי חובה, שכן צריך שפיו יהיה מדובק לשופר, כמבואר בשו"ע להלן (סי"ט).

[משנ"ב ס"ק נד]

דהינו ארבעה גודלים⁶⁸. של אדם בינוני⁶⁹.

58) ומי שיש לו שופר שגדולו ארבעה גודלים מצומצמים, ונודמן לו לקנות שופר שגדול משיעור זה, כתב לקמן (סי' תרנו ס"ק ב) שאם יכול להחליפו בתוספת תשלום עבור הגדול, מצוה לעשות כן עד תוספת של שליש מערך השופר הראשון. [ומבואר שאף על פי שמצוה שופר היא השמיעה ולא התקיעה [וכב"ל ס"ק ט], השופר נחשב חפצא של מצוה, ושייך הידור מצוה בשופר עצמו. וראה מה שכתבנו לעיל (ס"ק יח)].

ובמקום שיש רק שופר שהוא פחות מארבעה גודלים, כתב הפמ"ג (א"א ס"ק יח ומשב"ז ס"ק יט) שלדעת הסוברים ששיעור זה הוא מדרבנן [ראה ביה"ל ד"ה ארבעה] חייבים לתקוע בו, שלא העמידו חז"ל את דבריהם במקום שאין אפשרות אחרת, וכן כתב בשו"ת תורה לשמה (סי' קלו). אולם כתב בשו"ת תורה לשמה (שם) שבאופן זה לא יברך על התקיעות [וראה מה שכתבנו בשעה"צ ס"ק פט בשם היד אפרים].

ואף לדעת הסוברים שהשיעור הוא מדאורייתא, כתב בשו"ת תורה

הַלְבוֹת רֹאשׁ הַשָּׁנָה סִימָן תַּקפּו

ס באר הגולה

מי שאומר שאינו כשר אלא *כשדבקו (מז) בעצמו, שחממו באור עד שגפשו וחבר קצותיו זה עם זה. ש'ואם נסדק פלו אפלו מצד אחד (מח) פסול, ה'אפלו (יא) חממו באור וחבר סדקיו זה עם זה: ט (מט) *נסדק לרחבו, (ג) במעוטו כשר, (נא) ברבו פסול, אלא-אם-כן (גב) נשאר מהסדק (גג) בלעד פיו שעור תקיעה (נד) דהינו (נז) *ארבעה גדולים, וכשנשתייר בו כף כשר (נה) אפלו אם מעכב את התקיעה. ג'ויש מכשירים בנשתייר (נו) אפלו שלא לצד פיו: י (נז) דדבק שבירי שופרות זה עם זה ועשה מהם שופר, פסול, (נח) האפלו אם יש בשובר שפגג פיו שעור שופר:

וכן נראה מדברי הרמב"ם ג בעל העשור ור"ן גיאוד ד משנה שם ה טור

באר היטב

(יא) חממו. ואם נשתייר בו כ"ש כשר אם דבקו, ב"ח, מ"א: (יז) ארבעה. באדם בינוני, ובעיניו במקום הנחמ, עין סימן יא ס"ד:

באור הלכה

הדבק נפר בין הדבקים, ובגב מירי שם שסתמו בחתיכה אחרת [הרא"ש]. וכתב שם הגר"ן ונתנאל: ארזא דמלתא קאמר, והוא הדין אם סתם העקב בדבקו, ועקר השעם כיון דחסר הוא מנפר, עד כאן לשונו. ועין בפרימ"ק ג' שמצדו קצת דאף בגבוק שיש חסרון, אם הוא קטן ורופא לומר, שישטן מאד ויכול לתן שם דבק הרי כמינו, ורופא לומר, כיון שאין מנפר: * כשדבקו בעצמו. עין משנה ברורה מה שפכתבו ומכל מקום אם נשנתה קולו כפי, הוא ממש אפרים, ומשמע מלשון זה דאם לא נשנתה קולו, אם כבר תקע בו אין צריך לחזור ולתקע. ועניינת דעתי אין להקל בזה כשנסדק רבו, דהא גם הוא מודה דנכון לנו לחש לכתחלה לדעת הרמב"ן דעל-ידי דבק מקרי שלא כמינו, ואם-כן מאי מהני שלא נשנתה קולו הא על-כ"ל פנים איכא תרתי לריעותא, רבו ושלא כמינו, ובה לא מהני סתימה, וכנ"ל בסעיף ז, ועל-כן נראה לחדו ולתקע ובלי נרבה. ודע, דמה שכתב 'אפלו אם דבקו בדבק', זו היא דעת הרא"ש, והנה להמציא דבריו משמע דסבירא לה דדוקא על-ידי דבק, אבל אם חממו באור, וכדעת זו אי אפשר להתדבק היטב, ומלשון המחבר משמע דסבירא לה דכל-שכן דמהני אם חממו באור. ואולי דלמחבר לא ניתא לה למקט לדינא בזה דהרא"ש בזה, דמתניין סתמא קמיה ודבוק משמע בכל פניו דבוק, ועל זה אמרין דמתניין מירי דוקא בקלה אבל אם נשאר מעט כשר: * ארבעה גדולים. עין בטור דר"ן גיאוד כתב שצריך בזה טפח שוחק, ובלשון דבריתא כרי שניא כפי מנפר ומכאן, ונראה מזה דהשופר ארץ מדינה, והוא חלק עליו דיי בשטח בעצמו⁶⁵. ודע, דגם רבנו גנאול שדקריו דברי קבלה, כתב גם-כן פירושו בקרב הפסלת דצריך טפח שוחק, וכפי הנראה גרים לה בשי"ס שם, עין שם, וכן משמע בכל-בו שהוא מקרב משה"ת ראשונים, שכתב וזה לשונו: פסחכת נדה תני ה' דברים שעורן טפח השוחק, עין שם, וכן רבנו גנאול פירושו לנמכ"ם כתב גם-כן דכל הני ה' דברים דפרק המפלת שעורן בטפח שוחק. ודע, דהרא"ש בסיוגן מכאן ששעור זה אינו אלא מדרבנן כדי שלא יאמרו לחוף ידו הוא תוקע, אכן מדברי תוספות ספח ד זו מוכח דסבירא להו דשעור טפח הוא מן התורה, שחרי אמרו דלא חשיב בהפסלת רק ששנאר דאורינא, עין שם, וכן הוא משמעות לשון רש"י בראש-השנה דף כ"ב שופר של עין שפוחת, עין שם. ודע עוד, דאף להרא"ש דשעתא דטפח הוא מדרבנן, מפל מקום גם לדידה צריך שעור מן התורה כדי שיהיה אפשר לתקע בו על-כ"ל פנים.

בנשנתה קולו⁶⁴: (גו) אפלו שלא לצד פיו. ואף-על-פי שזה (לא) המעוט שבפיו חוצץ, ואם-כן יש להפסק בין פיו לשופר, לא תישינן לזה, דמין כמינו אינו חוצץ ואין אנו רואין אותו כמו נטל⁶², (כז) ובשעת הדחק אפשר הי"ש לטמף אסבנא זו: י (נז) דבק שבירי שופרות. הינו, (גכ) אפלו לקח שבירי שופרות שלמות בעגולין ונדבוקן, ואפלו דבוקן על-ידי עצמן, וידבוקו לטמף סעיף ח, (זג) ואפלו אינו מעכב התקיעה: (נח) אפלו אם יש וכו'. והוסיף עליו (כז) לנאותו שיהיה לקח או כדי שימתן קולו ודבוקו למקום שנתה, ואף-על-פי-כן פסול.

שער העיזין

(פא) הגר"ז פשוט: (פג) מגן-אברהם. ונצה לומר, דהא בגבוק, לחד מאן דאמר בעיני תלמא למעלייתא, ועל-כ"ל פנים תרתי, והכא שרבו סדוק וגם באינו מינו, אם-כן אפלו לא נשנתה קולו איכא על-כ"ל פנים רק תדא: (פג) אליה רבה וכו': (פד) משה אפרים, וכן משמע מאליה רבה. ואפלו אם לא נשנתה קולו, אף דבדיעבד אם תקע בו בנדאי יוצא דהעקר כסבירא קמיתא, מפל מקום כשיש שופר אחר אין לתקע בו לכתחלה [נשן במטה אפרים], ועין באור הלכה. ודע, דאם נסדק רק כלי שהוא או מעוטו ודבוקו, משמע משה אפרים ויכול לתקע בו לכתחלה⁶³, אכן באליה רבה כתב דאם יש למצא שופר אחר ברוח אין להקל בזה, דיש לחש לדעת הר"ן בשם רבנו יונה⁶⁴ [מפל מקום, לשלח על-ידי עיניו להקיא מוחזן לתחתו בנדאי אין כדאי⁶⁵, כיון לדעת השלחן ערוך יצא אפלו נסדק רבו ודבוקו, כל-שכן בענינוט]: ואפשר דכתבו דוקא כשנשנתה קולו, אבל לא נשנתה קולו אין להחמיר, וכמו שכתב לקמה בסעיף ק"ח: (פח) דשופר הוא מלשון שפוחת שהיא חלולה, וכיון שנסדק מצד אחד אין עליו שם שופר נלוש, והענינו הפמ"ג: (פח) פוקים. ואפשר דהוא הדין אם חתך בספין, ואף שיש לומר דעל-ידי ספין מוכח להיות קצת חסרון בשופר והוה לה כעין נגב, גם-כן ליכא למחש, לפסק המחבר ששופר שנקב כשר, ואפלו למאן דמצרכי התם שישאר רבו שלם הינו דוקא באורף אבל לא ברחב, וכמו שכתב שם הב"ח להר"א: (פח) כל-בו וריטב"א, וכן כתב השי" סעיף ק"ד י: (פח) טור, מגן-אברהם: (פט) שם במגן-אברהם. ועין ביר-אפרים⁶⁶, וביסוין יא בפרי-מגרים פתב דקמא לן להלכה במקום הנחמ: (ז) הגר"א: (פז) ריטב"א: (כז) הנה תפיר תיש הספיק לטבא זו וכן הריטב"א פתב שנתא לו טבא זו, אלא שלמשה רבינו לא חלש לתחמיר הואיל שכתב הודה זמן, רש"י ו"ל, שדוקא כלפי פניו, וכן רבנו גנאול פירושו להרמב"ם נוטה לשיטה זו, ועל-כן נראה דאף דהמחבר סתם לעקר בנדאי, מפל מקום בשעת הדחק יכול לטמף עליה, וכן כתב משה אפרים. אכן בבאר הגר"א פתב שקל הפוקים סוכרים בנדאי ראשונה: (כז) ריטב"א וכל-בו: (זג) ריטב"א: (כז) כל-בו:

